ประชาธิปไตยในมิติบทบาทภาคประชาสังคมที่มีต่อยุคไทยแลนด์ 4.0

Democracy in the Roles of Civil Society towards Thailand 4.0

กุลขณิษฐ์ อดิรุจโชติสิริ[1*] สุรพงษ์ พันชะโก[2] ผการัตน์ พินิจวัฒน์[3]

Kunkhanit Adirutchotsiri[1*], Surapong Punchago[2], Phakaratn Phinijwat[3]

Corresponding author Email: Kunkhanit2524@gmail.com[1*]

(Received: August 9, 2017; Revised: May 2, 2018; Accepted: April 11, 2019)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยการนำของคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้การก่อตัวของพลังภาคประชาสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการใช้สิทธิเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดแผนนโยบายพัฒนาประเทศ เช่น การเรียกร้องเรื่องที่ดินทำกินในภาคอีสาน การต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชนในกรณีเขื่อนปากมูลกรณีที่ดินทำกินป่าดงใหญ่ ตลอดถึงการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อขับไล่รัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชนได้ เป็นต้น

จากสภาพเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าขบวนการภาคประชาสังคมที่ผ่านมามีบทบาทและมีพลังในการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของกลุ่มตนเอง นับเป็นตัวอย่างสำคัญของการก่อตัวขบวนการภาคประชาสังคม จนกระทั่งในปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่ ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายหรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้บริบท “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การวิจัยและการพัฒนา ตลอดถึงการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” อันจะส่งผลให้การเรียกร้องเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนลดน้อยลง

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย ภาคประชาสังคม ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Thailand stepped into the change of the governing regime from monarchy to democracy by the introduction of the People’s Party on June 24, 1932, that is a system of government by the whole population. As such, the formation of civil society power plays an important role in claiming the government to formulate a policy for developing countries, such as the claim of land in the Northeast, fighting on community rights in case Pak Moon dam, case land for the Par Dong Yai, it is a combination of people to evict the government that cannot solve the problem of the people’s living standard.

From that occurrence, it is seen that the civil society movement plays a major role and take power to group together to negotiate or claim rights for basic freedoms of themselves. This is an important example of the formation civil society movement. Until now, Thailand has stepped into Thailand 4.0, which is a policy vision or economic development model under the context of "Stability, Prosperity and Sustainability” of government, under the regime of General Prayut Chan-o-cha to push economic structural reform, research and development through educational reform at the same time. This is a combination of all sectors under the concept of "Civil State ", which will result in lower claims on the well-being of the people.

[1, 2] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3] อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[1, 2] Lecturer, Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University

[3] Lecturer, Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University

Keywords: democracy, civil society, Thailand 4.0

ความนำ

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของหลายประเทศในโลกได้เคลื่อนตัวเข้าสู่ประชาธิปไตย จนทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยการนำของคณะราษฎรใน วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 (ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์, 2555) ระบอบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ โดยรูปการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (วิชัย ตันศิริ, 2548) ลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยสามารถพิจารณาได้จาก รัฐบาล การเลือกตั้งและการปกครองโดยเสียงข้างมากประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือเป็นกติกาที่กำหนดแนวทางสำหรับการที่รัฐจะใช้อำนาจปกครองประชาชน และมีหลักการจัดระเบียบการปกครอง แต่รัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันการที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จึงต้องดูว่ารัฐธรรมนูญของประเทศนั้นได้ให้กระบวนการประชาสังคมซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือไม่ โดยพิจารณาจากกระบวนการดังต่อไปนี้ (เกษฎา ผาทอง, 2559)

1. รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยลักษณะของรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย อับราฮัม ลินคอลน์ (Abraham Lincoln) อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1909-1865) ได้ให้คำนิยามประชาธิปไตยในการกล่าวสุนทรพจน์ ณ เมืองเกตต์สเบอร์กหรือ “เกตต์ปุระ” ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1863 ว่า คือ “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (Copeland & Lamm, 1985) การที่รัฐบาลใดจะได้รับการยอมรับว่าเป็นประชาธิปไตยจะต้องมีลักษณะครบทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ 1) รัฐบาลของประชาชน หมายถึง รัฐบาลจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน 2) รัฐบาลโดยประชาชน หมายถึง ประชาชนหรือพลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ปกครองได้ถ้าหากได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และ 3) รัฐบาลเพื่อประชาชน หมายถึง รัฐบาลจะต้องมีจุดประสงค์เพื่อความผาสุกของประชาชน และจะต้องมีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง เช่น ทุก 4 ปี ฯลฯ เพื่อจะได้เป็นหลักประกันว่าผู้ปกครองจะต้องปกครองเพื่อประชาชน

2. การเลือกตั้ง ซึ่ง ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2520) อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยได้กล่าวว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนได้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลหลายๆ บุคคล หรือจากบัญชีรายชื่อหนึ่งหรือหลายบัญชี เพื่อให้เข้าไปมีส่วนมีเสียงในคณะบริหารราชการแผ่นดิน ในทำนองเดียวกับวิสุทธิ์ โพธิแท่น (2524) ที่ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลายๆ คน หรือจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน ความหมายเช่นนี้เห็นได้ว่าได้จำแนกประเภทของการเลือกตั้งและแฝงปรัชญาแนวคิดการเลือกตั้งไว้ในตัว

3. การปกครองโดยเสียงข้างมาก ซึ่งเดโช สวนานนท์ (2537) ได้กล่าวถึงการปกครองโดยเสียงข้างมาก ในพจนานุกรมศัพท์การเมืองว่า เป็นคะแนนเสียงที่สมาชิกใช้ลงมติ ที่มีมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ต่อมา คณิน บุญสุวรรณ (2548) ได้กล่าวถึงการปกครองโดยเสียงข้างมากว่า ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมคณะกรรมาธิการ รวมทั้งเสียงข้างมากในการออกเสียงประชามติของประชาชน โดยเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรมีความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญที่จะจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนและตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และในส่วนของการตรากฎหมายก็ต้องอาศัยเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกันเพราะการลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติทุกครั้งจะใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

4. หลักการวิถีชีวิตประชาธิปไตยลักษณะสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้ดังนี้ (ดนัย ไชยโยธา, 2548)

4.1 เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคลโดยไม่ศรัทธาบุคคลใดถึงขั้นปูชนียบุคคล (แต่ก็ต้องกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ) จะต้องไม่เคร่งครัดเรื่องระบบอาวุโส (แต่ก็ต้องให้ความเคารพผู้อาวุโส) ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย

4.2 รู้จักการประนีประนอม คือ ยอมรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีไม่นิยมความรุนแรง ต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดมั่นหรือดึงดันแต่ความคิดเห็นของตนเองโดยไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข และต้องยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไขความคิดเห็นของตนเองเมื่อผู้อื่นมีความคิดเห็นที่ดีกว่า

4.3 มีระเบียบวินัย คือ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดตามอำเภอใจแต่ถ้ามีความรู้สึกว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เป็นธรรม ก็ต้องหาทางเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้นมิใช่ฝ่าฝืนหรือไม่ยอมรับ

4.4 มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของคนทุกคน โดยสำนึกว่าการที่ตนได้รับการศึกษาสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของทุกคน ดังนั้นจึงต้องมีหน้าที่ทำประโยชน์ให้เป็นการตอบแทน

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้ที่มีอำนาจในการเรียกร้องหรือกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศ และภาครัฐต้องให้ความสำคัญ นั่นก็คือ “ประชาชน”

กระแสยุคเปลี่ยนผ่านทางการเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครอง ในอดีตและปัจจุบันรัฐบาลในฐานะองค์อธิปัตย์ นอกจากการใช้อำนาจลักษณะกึ่งเผด็จการเบ็ดเสร็จหรือควบคุมเป็นบางเรื่อง ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน หรือการใช้อำนาจของผู้ปกครองตามประวัติศาสตร์สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การปกครองแบบนายปกครองบ่าว หรือสมัยอยุธยา ที่ถือกษัตริย์เป็นเจ้าชีวิตหรือลัทธิเทวสิทธิ์ กษัตริย์เป็นสมมุติเทพ (God King) ปกครองโดยได้รับอาณัติจากสวรรค์ ประชาชนในปกครองไม่มีสิทธิต่อต้านโต้แย้งต้องยอมรับในฐานะความเป็น “ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน” ชีวิตความเป็นอยู่ขึ้นกับผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แต่การปกครองส่วนใหญ่เป็นการใช้อำนาจของผู้ปกครองต่อประชาชนเป็นไปแบบอำนาจนิยม (Authoritarian) คือให้เสรีภาพทางสังคมเศรษฐกิจ แต่ควบคุมด้านการเมือง ในสมัยรัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย เช่น รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2489, 2492, 2517, 2540, 2550, 2560 เป็นหลักในการปกครองประเทศ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง แต่ก็ไม่สามารถกำหนดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้เต็มที่ เพราะให้มีการเลือกตั้งแต่ก็มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาบางประเภทเข้ามาถ่วงดุลกับสมาชิกประเภทเลือกตั้ง และหากกล่าวถึงอุดมการณ์ทางการเมืองหรือลัทธิทางการเมืองด้วยแล้ว สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลคือ ความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และบุคลิกภาพ (Personality) ในภาครัฐพยายามที่จะทำให้บรรยากาศทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนใหญ่ เป็นลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ที่เน้นความมั่นคงของชาติ (National security) ความเสมอภาค (Equity) และขจัดคอรัปชั่น (Corruption) จะเห็นได้จากการปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งมักจะอ้างสาเหตุเหล่านี้มาเป็นเหตุผลในการล้มล้างรัฐบาลหรือรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้อยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากเกิดการเปลี่ยนผ่านจากยุคคลื่นเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) นักวิชาการและนักคิดระดับชาติได้กล่าวปาฐกต่อยอดแนวคิดของ Alvin Tofler นับตั้งแต่ยุคคลื่นลูกที่ 1 “สังคมเกษตรกรรม” ปัจจัยแห่งยุคคือที่ดิน ผู้นำทางสังคมหรือผู้นำแห่งยุคคือจอมพล ผู้กุมอำนาจทหารเพื่อปกป้องปัจจัย และหาปัจจัยใหม่ให้สังคมของตน ยุคนี้

เป็นยุคที่พ่อค้าวานิช จะหลบซ่อนอยู่หลังทหาร คลื่นลูกที่ 2 “สังคมอุตสาหกรรม” ปัจจัยแห่งยุคคือทุน เครื่องมือแห่งยุค ได้แก่เครื่องจักร เครื่องกลต่างๆ หลังจากที่มีการคิดค้นสร้างเครื่องจักรไอน้ำ โลกเราก็เข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการสร้างถนน และสาธารณูปโภคต่างๆ การเดินทางไปมาหาสู่กันของคนมีมากขึ้นเนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้น ภาษาท้องถิ่นเริ่มมีบทบาทน้อยลง ในขณะที่ผู้คนหันมาเรียนรู้ที่จะใช้ภาษาสากล เพื่อง่ายและมีประสิทธิผลในสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น ยุคนี้เป็นยุคที่ทหารจะซ่อนอยู่หลังนายทุน พ่อค้า นักธุรกิจ คลื่นลูกที่ 3 “สังคมแห่งข้อมูล” ปัจจัยแห่งยุค คือ ข้อมูล เครื่องมือแห่งยุค คือ IT สิ่งต่างๆ ในยุคนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้ที่เข้าถึงข้อมูลก่อนจะได้เปรียบในการแข่งขัน ตัวอย่างง่ายๆ เช่น ใครที่รู้ก่อนว่าถนนจะตัดไปทางไหน ก็จะไปกว้านซื้อที่ดินแถบนั้นเพื่อเก็งกำไร ซึ่งผลตอบแทนสูงกว่าการลงทุนทำธุรกิจแบบดั้งเดิมหลายเท่าตัวเสียอีก หรือ การที่ Microsoft เติบโตแซงหน้า GE และ บริษัทรถยนต์เครื่องจักรยักษ์ใหญ่ในเวลาเพียงไม่กี่ปี เป็นต้น คลื่นลูกที่ 4 “สังคมแห่งองค์ความรู้” ปัจจัยแห่งยุคคือความรู้ เครื่องมือแห่งยุคคือศาสตร์แขนงต่างๆ เช่น nanotechnology, biotechnology, pharmaceutical เป็นต้น เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้ยกตัวอย่างว่า ปัจจุบันสหรัฐอเมริกามีประชากรเพียง 1% เท่านั้นที่เป็นสังคมของคลื่นลูกที่ 1 ประชากรถึง 70% นั้นอยู่ในคลื่นลูกที่ 4 และประชากรส่วนที่เหลืออยู่ในสังคมคลื่นลูกที่ 2 และ 3 และคลื่นลูกที่ 5 “สังคมแห่งปัญญา” หรือที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) เรียกว่า “ปราชญ์สังคม” เป็นยุคของนักคิด การบูรณาการความรู้และใช้ปัญญาเพื่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ สังคมใดสามารถพาตนสู่การเป็นปราชญ์สังคมได้สำเร็จ สังคมนั้นจะอยู่ต้นแถวของโลก ปัจจุบันสังคมไทยเป็นยุคคลื่นลูกที่ 5 ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารราชการของไทยมีการเปลี่ยนผู้นำเป็นว่าเล่น แต่ประเทศก็ไม่ได้มีการพัฒนาไปหน้าเลย มีแต่นับวันจะถอยหลังลงคลอง แม้จะมีการเปลี่ยนผ่านในหลายๆ รูปแบบ การก้าวผ่านคลื่นลูกต่างๆ ประเทศไทยจึงยังถูกจัดอยู่ในคลื่นลูกที่ 1 มาโดยตลอด

อารยะขัดขืนสู่การก่อตัวพลังภาคประชาสังคม

การเมืองไทยในปัจจุบันมีลักษณะที่เรียกว่า “ธุรกิจการเมือง” ทั้งนี้เพราะนายทุน นักธุรกิจทั้งหลายที่เคยเป็นกลุ่มผลประโยชน์เดิมหันมาสนใจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์และลงทุนทางการเมือง เข้ามามีบทบาททางการเมืองในสภาซึ่งอาจเกิดปรากฏการณ์ “เผด็จการรัฐสภา” เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลคุมเสียงข้างมากในสภาได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องพยายามให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในหลากหลายมิติ เพื่อป้องกันการละเมิดของผู้ปกครอง รู้จักปกป้องสิทธิต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดมีขึ้นจากฝ่ายรัฐ ถึงแม้จะเป็นไปตามความคาดหวังที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้สิ่งที่เป็นประเด็นความสนใจอย่างมากต่อการเมืองการปกครอง คือ คนรากหญ้าหรือคนชายขอบในสังคมไทยประสบปัญหาหนัก ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรไร้ที่ทำกินกว่า 800,000 ครอบครัว เป็นหนี้ครัวเรือนเพื่อการเกษตรกว่า 5 ล้านครัวเรือน จำนวนเงินกว่า 4 แสนล้านบาท และยังมีชุมชนทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ไม่ต่ำกว่า 460,000 ครัวเรือน สินค้าทางการเกษตรราคาตกต่ำ เช่น ข้าว อ้อย มัน สำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม ฯลฯ หรือความขัดแย้งต่อออภิมหาโครงการที่กระทบต่อฐานทรัพยากรและวิถีชีวิตผู้คน (ชัยวัฒน์ สถาอนันท์, 2549) การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม ความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย อีกสภาพหนึ่งในการปกครองโดยรัฐบาลทหาร หลังจากยึดอำนาจการปกครองแล้ว ก็จะมีการประกาศลิดรอนสิทธิพื้นฐานของประชาชน เช่น การชุมชนเกิน 5 คน การลักลอบดักฟังการสื่อสารโดยอ้างเพื่อความมั่นคง รวมทั้งการให้สภาที่แต่งตั้งขึ้นออกกฎหมายที่ขัดกับวิถีการดำเนินชีวิต เช่น ห้ามผู้โดยสารนั่งท้ายรถกะบะ (Pic up) เป็นต้น สภาพดังกล่าว ส่งผลขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน เพราะสาระความขัดแย้งและการตอบโต้ต่างกัน โดยรัฐจะแก้ปัญหาในเชิงบริหาร ถ้าเป็นประเด็นผลประโยชน์ ไม่กระทบโครงสร้างและการปรับเปลี่ยนนโยบายที่จะไปลดทอนอำนาจของรัฐและทุน แต่จะปฏิเสธหากมีการเคลื่อนไหวต่อสู้

ที่จะนำไปสู่ ประเด็นการจัดการทรัพยากรและบางครั้งจะตอบโต้ด้วยการใช้กำลังเข้าจับกุม

ทั้งหมดนี้เป็นการก่อร่างสร้างรูปแบบการต่อต้านอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นปัญหาการเมืองการปกครองที่ยิ่งใหญ่ของรัฐในปัจจุบัน โดยเริ่มจากความไม่พอใจต่อการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ จากการเลือกตั้งทั่วไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พุทธศักราช 2540 เมื่อ 2 เมษายน พ.ศ. 2548 มีกลุ่มประชาชนเรียกตนเองว่า กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พมธ) ได้รวมกลุ่มเรียกร้องและต่อสู้กับอำนาจรัฐบาลหลากหลายรูปแบบ ทั้งการเดินขบวน การชุมนุม การยึดทำเนียบรัฐบาล การยึดสนามบินดอนเมืองและสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิ จนนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จากนั้นการเมืองก็ไม่สงบเกิดกลุ่มประชาชนที่เรียกตนเองว่า กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช) ได้ต่อสู้อำนาจรัฐในรูปแบบชุมนุม เดินขบวน ปิดล้อม ปิดกั้น ตลอดจนการต่อต้าน ในเชิงสัญลักษณ์และถึงแม้ว่าจะมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2550 พรรคพลังประชาชน ซึ่งถูกมองว่ามีความเกี่ยวพันทางการเมืองกับ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร (ยศขณะนั้น) ชนะการเลือกตั้ง ส่งผลให้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม) ซึ่งเคยเคลื่อนไหวต่อต้าน กลับมาชุมนุมอีกครั้งหนึ่งเพื่อกดดันให้นายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่ง ก่อนจะยุติการชุมนุม เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิพากษายุบพรรคพลังประชาชน

ต่อมาผลการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 ปรากฏว่า นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช) มองว่าเป็นการไม่ชอบธรรมในการแต่งตั้งที่มีจุดเริ่มต้นมาจากค่ายทหาร จึงกลับมาชุมนุมอีกครั้ง จนเกิดการสลายการชุมนุมของรัฐบาลเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ความวุ่นวายในครั้งนี้ มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 56 ศพ บาดเจ็บถึง 480 คน ซึ่งต่อมารัฐบาลอภิสิทธิ์ได้ประกาศยุบสภาและให้มีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2554

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคเพื่อไทยได้เสียงข้างมากในสภา และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนถัดมา แต่กระนั้นการเมืองไทยก็มิได้อยู่ในสภาวการณ์ที่สงบ ความขัดแย้งทางการเมืองร้าวลึก มีการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างชัดเจนออกเป็นสีเสื้อเฉดสีต่างๆ (แดง, เหลือง) จนกระทั่งการเมืองไทยได้ก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤติอีกครั้งเมื่อสภาผู้แทนราษฎร ลงมติให้ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ผ่านการพิจารณา ทั้งที่ก่อนหน้านั้นมีกระแสคัดค้านจากคนหลากหลายกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย โดยกลุ่มคนที่คัดค้าน เห็นว่า พ.ร.บ. ฉบับนี้จะช่วยให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีพ้นจากความผิดทางการเมือง และความผิดอื่นๆ และสามารถกลับเข้าประเทศไทย และรัฐบาลอาจต้องคืนทรัพย์สินที่ยึดมาทั้งหมด

เหตุการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งการชุมนุมของ “มวลมหาประชาชน” ที่มีกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.) มีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นเลขาธิการ โดย กปปส. ได้ยกระดับการชุมนุมปิดล้อมสถานที่สำคัญทางราชการจนเกิดการปะทะและก่อความไม่สงบอย่างเข้มข้น รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ตัดสินใจประกาศยุบสภา และให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 แม้กระนั้นการเลือกตั้งที่จัดขึ้นดังกล่าวก็ถูกขัดขวางจนส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้เป็นโมฆะไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญ

วิกฤตการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557

ความขัดแย้งทางการเมืองไทยได้ทวีความเข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการก่อความไม่สงบด้วยการใช้ความรุนแรงทั้งในกรุงเทพฯและปริมณฑล รัฐบาลรักษาการของนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ด้วยศาลรัฐธรรมนูญพิพากษามีความผิดฐานโยกย้าย

ข้าราชการประจำ (นายถวิล เปลี่ยนศรี) จนท้ายสุดวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบกได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกเพื่อควบคุมสถานการณ์และอีกสองวันต่อมา 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 กองทัพที่เรียกตัวเองว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช) ก็ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ เข้าควบคุมการปกครองประเทศโดยยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พร้อมกับเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศควบคู่ไปกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศเราถูกต่างชาติมองในแง่งบและถูกเอามาเป็นประเด็นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การต่อรองทางการค้า เพียงเพราะว่าประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนาและความไม่เป็นประชาธิปไตยประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ประเทศต้องประสบกับปัญหาและถูกกดดันมาโดยตลอด แต่ปัญหาไม่ได้ตกอยู่ที่ผู้นำเพียงอย่างเดียว ประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน รวมถึงการท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของประชาชนและของประเทศต้องหยุดชะงักลง ซึ่งก็สร้างความไม่เชื่อมั่นให้กับนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศไม่กล้าเสี่ยงที่จะลงทุน ทำให้ประเทศขาดดุลการค้า ประชาชนส่วนใหญ่เกิดการว่างงาน เนื่องจากนักลงทุนย้ายถิ่นฐานการผลิตไปยังประเทศอื่น ทำให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติดระบาด ปัญหาการค้ามนุษย์ และปัญหาอื่นตามมาอีกมากมาย ซึ่งรัฐเองก็ต้องเข้ามาเยียวยา แก้ไขปัญหา

การแก้ปัญหาส่วนใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมามักนิยมใช้ “ระบบธนานิยม” คือ มักใช้เงินเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาหรือให้การช่วยเหลือ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มยางพารา กลุ่มสหวิชาชีพ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนมองว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ได้ทำให้ปัญหามันหมดไปหรือลดน้อยลงแต่กลับถูกมองว่าเป็นการเลี้ยงไข้ผู้ป่วย ซึ่งโรคดังกล่าวมันสามารถเป็นอยู่ได้ตลอดเพราะมันขึ้นอยู่กับภูมิต้านทานของประเทศและผู้นำหรือรัฐบาล ดังนั้นผู้นำหรือรัฐบาลควรจะมีวัคซีนในการป้องกันเชื้อโรคดังกล่าวไม่ให้มีการแพร่เชื้อ ควรจะทำอย่างไรและเพื่อป้องกันโรคอื่นๆ ตามมา

ชนชั้นความไม่เท่าเทียมสู่ความเท่าเทียมในสังคม

สังคมไทยที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ชัดว่ามีหลายชนชั้นแบ่งออกให้เห็นได้ชัดเจน จึงทำให้หลายคนตั้งคำถามว่าสังคมไทยมีกี่ชนชั้นทั้งที่เป็นการปกครองในแบบประชาธิปไตย ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคนั้นมีเท่าเทียมกัน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตราไว้ ณ วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน แต่ทำไมภาพที่สะท้อนออกมาในสังคมไทยยังคงมีให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำกันอย่างเห็นได้ชัด สังคมไทยถูกแบ่งเป็นชนชั้น คือ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง และการที่ชนชั้นล่างจะเข้าถึงโอกาสหรือการได้รับสิทธิเทียบเท่ากับชนชั้นสูง ชนชั้นกลางเป็นไปได้ยากมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การศึกษา ซึ่งปัจจุบันทำให้เห็นเด่นชัดมากในเรื่องนี้ การที่ผู้ด้อยโอกาสจะได้เข้าถึงในเรื่องของการบริการ และก็เป็นที่มาของการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บางคนทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะมีปากเสียงหรือร้องเรียน

จนถึงยุคปัจจุบัน “สื่อ” ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงประชาชนเองก็สามารถเข้าถึงสื่อได้ง่ายขึ้น โดยผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ทำให้ภาคประชาชนตื่นตัวเผยแพร่ ข้อมูล ข่าสาร ปัญหา การร้องทุกข์ได้ง่ายขึ้น โดยผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก มุ่งไปที่การผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มต่างๆ ในประเด็นสาธารณะ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือนโยบายสาธารณะเพิ่มมากขึ้น ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีกลุ่มหรือองค์กรเพื่อสาธารณะที่มีความเข้มแข็งสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศเหล่านั้นมีความเจริญทั้งด้านวัตถุ

และด้านจิตใจควบคู่กันไป เรียกว่า ประชาสังคม (Civil society) ซึ่งหมายถึง การรวมตัวกันของประชาชนเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ ความเชื่อและอุดมคติร่วมกัน มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มิใช่หน่วยงานภาครัฐและธุรกิจและไม่แสวงหากำไร โดยความเคลื่อนไหวของประชาชนมีหลายรูปแบบเช่น แบบองค์กรชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เช่น เพื่อการออมทรัพย์ เพื่อจัดสวัสดิการ เพื่อส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น แบบมูลนิธิหรือสมาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชุมชน สังคม เช่น ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือเยาวชน ช่วยเหลือผู้ป่วย เป็นต้น และแบบการรวมกลุ่มเฉพาะกิจตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การช่วยเหลือภาวะอุทกภัย อุบัติภัยต่างๆ โดยประชาชนได้ทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศโดยผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย และนี้ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งของภาคประชาชนที่เกิดการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความต้องการของกลุ่มตามแนวทางแห่งประชาธิปไตยทั้งที่ไม่เป็นทางการเสียส่วนใหญ่เพื่อให้ได้มาซึ่งการสนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มนั้นๆ

อำนาจของพลังภาคประชาสังคม

ประชาสังคม (Civil society) ซึ่งคือพื้นที่หรือส่วนของสังคมที่มีประชาชนเป็นผู้แสดงบทบาทหลัก พื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่ภาครัฐ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่โดยมีกฎหมายรองรับ และภาคธุรกิจเอกชนที่เน้นดำเนินงานโดยมุ่งแสวงหาผลกำไร ในพื้นที่ประชาสังคม ประชาชนทั่วไปเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการที่เป็นอิสระจากภาครัฐ และอยู่นอกบริบทการแข่งขันทางการเมือง ซึ่งกลุ่มและผู้กระทำการทางสังคม อาจมีวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิธีคิดอันหลากหลายมาร่วมกันในกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิด สร้างเอกลักษณ์และความเห็นร่วมกัน รวมถึงต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมในการพิทักษ์หรือเพิ่มพูนผลประโยชน์สาธารณะบางประการให้กับสังคม โดยลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวสามารถเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจดังกล่าว อย่างคำกล่าวของธีรยุทธ บุญมี (2547) ประชาสังคมในด้านการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมที่ต้องอาศัย “พลังของสังคม” (Social energy) หรือ “พลังที่สาม” จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นฐานสังคมได้ ทั้งนี้จะมองถึงความหลากหลายของแต่ละกลุ่ม อันมีลักษณะกระจัดกระจายทุกส่วนทุกวิชาชีพ ทุกระดับรายได้ และทุกภาคของประเทศ อันเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากแนวคิดที่ “ประชาชนเป็นใหญ่” หรือ “อำนาจของประชาชน” ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีต “ประชาสังคม” ในความหมายนี้จึงเน้นพลังที่สาม หรือพลังของภาคประชาชนในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ประชาสังคมต่างๆ เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ก็มี ประเวศ วะสี (2536) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมไทยปัจจุบันประกอบด้วยส่วนอำนาจสำคัญ 2 ภาค คือ ภาครัฐ หรือรัฐานุภาพ และภาคธุรกิจเอกชน หรือ ธนานุภาพ ซึ่งส่งผลให้สังคมขาดดุลยภาพ และเกิดความล้าหลังในการพัฒนาของฝ่ายประชาชนหรือภาคสังคม ดังนั้น ประชาสังคมจึงมุ่งเน้นไปที่ภาคสังคมที่ต้องการให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสังคมมีดุลยภาพที่เรียกว่า สังคมานุภาพ ซึ่งประชาสังคมที่เข้มแข็ง ต้องมีรากฐานมาจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็งด้วย “ประชาสังคม” จึงไม่ได้ปฏิเสธรัฐเพราะการเกื้อกูลกันระหว่างภาคสังคมต่างๆ จะช่วยให้เกิดประชาสังคมขึ้น และ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) ประชาสังคม คือ เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐและเอกชน โดยมีจุดเน้นอยู่ที่ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐและความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร และไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัว ต่างคนต่างอยู่ แก่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่ม

ในปัจจุบันนี้ ภาคประชาสังคมของไทยเต็มไปด้วยความหลากหลาย โดยเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของไทยที่ผ่าน

มาทั้ง 18 ฉบับ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีบทบัญญัติ ว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นบทบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก หรือข้อกำหนดที่ทำ ให้ภาครัฐ ต้องทำ การปรึกษาหารือกับประชาชนก่อนตัดสินใจดำเนินโครงการใหญ่ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกเขา และบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิของชุมชน ฯลฯ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) คำ ว่า "ประชาสังคม" ในบริบทแบบไทยๆ นั้น หมายรวมถึงการรวม ตัวกันของพลเมืองเพื่อเคลื่อนไหวทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับการเมือง สังคม และ เศรษฐกิจ เราจะเห็นได้ชัดขึ้นว่าพลังภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการขับเคลื่อนภาคประชาสังคมให้เกิดขึ้นภายในประเทศไทยที่มีความซับซ้อนมากยิ่งในสังคมปัจจุบันสื่อเองมีบทบาทสำคัญและถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ฟันเฟืองภาคประชาสังคมมีการขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้น เป็นที่น่าสนใจว่าพลังประชาสังคมทำไมถึงมีบทบาทมากและลองวิเคราะห์ลงไปให้ถึงแก่นลึกๆ ว่าทำไมกลุ่มประชาสังคมต้องออกมาต่อต้านหรือรวมพลังกันในรูปแบบต่างๆ บทวิเคราะห์ภาคประชาสังคมดังกล่าวอยากให้ผู้อ่านลองทำความเข้าใจในภาคประชาสังคมปัจจุบันมีหลายรูปแบบทั้งนี้เพราะสังคมไทยเป็นสังคมพหุนิยม ลักษณะการรวมกลุ่มภาคประชาสังคมเองก็มีความหลากหลายเช่นกัน

บ่อยครั้งที่เรามักจะเห็นกลุ่มต่างๆ ออกมาทำกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบอาสาสมัคร หรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาสาสมัคร, NGO, นักศึกษา, ภาคธุรกิจ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน กลุ่มต่างๆ เหล่านี้คือ “ภาคประชาสังคม (Civil Society Organization - CSO)” ที่หมายถึง บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐ ได้พัฒนาด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอาจจะมีภารกิจแตกต่างหรือร่วมกันก็ได้ทำให้เกิดกลไกเชิงนโยบาย เพราะจะทำให้มีการขับเคลื่อนต่อไปเรื่อยๆ ถ้าหากมีกฎหมาย มีนโยบาย มีการสนับสนุนเรื่องความเข้มแข็ง ทั้งการพัฒนาศักยภาพ งบประมาณ เหล่านี้จะทำให้กลไกของประชาชนทุกกลุ่มสามารถลุกมาเป็นภาคประชาสังคมได้อย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

ในปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ถึงบทบาทที่สะท้อนการดำรงอยู่จริงของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาสังคมหนึ่งที่สั่งสมจิตสำนึกสาธารณะในฐานะพลเมืองผู้ตื่นรู้ (Active citizens) ผสานอยู่ในกระแสธารของสามัญสำนึกแห่งชุมชนท้องถิ่น (Local community consensus) และเฝ้าฝังตัวอยู่ในมิติของการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองและความอยู่ดีมีสุขของชุมชนท้องถิ่น อย่างสงบ สันติ สมานฉันท์ต่อเนื่องยาวนานมากว่าสามทศวรรษ

การต่อสู่ของพลังประชาชนเพื่ออนาคตภาพ

จนเมื่อสังคมคลี่คลายตนเอง เยียวยาตนเองจากบาดแผลสงครามกลางเมืองในยุคการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับรัฐบาลหลังจากสงครามสิ้นสุดลงในราวปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งของเมล็ดพันธุ์แห่งการต่อสู้จากขบวนการปฏิวัติเดิมได้ถอนตัวและถอยตัวเอง ปรับลดบทบาท ความคิดชี้นำลงมาทำงานในขบวนงานพัฒนาชุมนท้องถิ่น เพียงเพื่อเยียวยาจิตวิญญาณและสานสืบเจตนารมณ์ของการยืนหยัดเพื่อผลประโยชน์ของสังคม สาธารณะ และพี่น้องประชาชนคนยากจน ผู้ด้อยโอกาส คนชายขอบ ฯลฯ พัฒนาตน ปรับบทบาทของตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการพัฒนาในภาคประชาสังคมที่มีบทบาทเข้มข้นขึ้นต่อเนื่องแต่นั้นมา

บทบาทการนำพาพี่น้องประชาชนเข้าต่อสู้อย่างเข้มข้น เพื่อที่ดินทำกิน ในกรณีโครงการ คจก. ในพื้นที่ภาคอีสาน การต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชน ในกรณีเขื่อนปากมูล กรณีที่ดินทำกินป่าดงใหญ่ นับเป็นตัวอย่างบางส่วนของพัฒนาการการขับเคลื่อนตัวของขบวนประชาสังคมเข้มข้นในยุคแรกๆ ซึ่งต่อมาขยายบริบทไปทั่วประเทศและยกระดับประเด็นการต่อสู้เรียกร้องที่มีมิติการเมืองภาคพลเมืองเด่นชัดยิ่งขึ้นเรื่อยๆ อาทิ การต่อสู้เรื่องดิน น้ำ ป่า ในภาคอีสานและภาคเหนือเรื่องสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวไทย ตั้งแต่มาบตาพุด บ่อนอก หินกรูดถึงจะนะ การต่อสู้

อย่างรวมประเด็นปัญหาของ สมัชชาคนจน การต่อสู้เรื่องประเด็นหนี้สิน ที่ดินทำกิน และปัญหาเกษตรกร ของ สมัชชาเกษตรกรรายย่อยต่างๆ ปัญหาที่อยู่อาศัยในเขตเมืองของเครือข่ายสลัม 4 ภาค การต่อสู้เรื่องชาติพันธุ์ เรื่องเพศ เรื่องแรงงานนอกระบบ เรื่องค่าจ้างผู้ใช้แรงงาน เรื่องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เหล่านี้เป็นต้น ล้วนบ่มฟักขบวนการประชาสังคมอย่างเข้มข้นทั้งในทางด้านเนื้อหา และรูปขบวนการจัดตัวเองเพื่อการขยับรองรับกับสถานการณ์วิกฤติทางสังคมในระยะต่อมา

ยุคเปลี่ยนผ่านทางด้านเศรษฐกิจภายใต้ยุคไทยแลนด์ 4.0

ความเข้มข้นของมิติการเคลื่อนไหวในขบวนภาคประชาสังคมใหม่ได้ดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขการเคลื่อนตัวของประชาคมท้องถิ่น ทั้งในระดับหมู่บ้าน และตำบล อันเป็นผลมาจากการพัฒนาที่ปรับจุดเน้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ซึ่งเน้นให้กระบวนการพัฒนาส่วนภูมิภาคและการพัฒนาท้องถิ่นโดยภาครัฐทั้งหมดหันมาเน้นการพัฒนาที่มี “คน” เป็นศูนย์กลาง และทิศทางการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาค รวมทั้งทิศทางการพัฒนาภาคเอกชนที่เน้นการพัฒนาที่ฐานรากของสังคมตามแนวทาง Small is Beautiful หรือแนวทาง “คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน” ซึ่งปูพื้นฐานงานพัฒนาภาคเอกชนมาก่อนหน้านั้น

เมื่องานพัฒนาที่ยึดโยงกับแนววัฒนธรรมชุมชน หรือการพัฒนาที่นำไปสู่การจัดการตนเอง การพึ่งตนเอง บนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมในสังคม หรือ ทุนทางสังคม (Social capital) ซึ่งได้รับการกระตุ้นครั้งใหญ่หลังวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ภายใต้โครงการการลงทุนเพื่อสังคม หรือ SIF – Social Investment Fund ทำให้ขบวนการประชาคมชุมชนท้องถิ่นได้รับการพัฒนา ขยายบทบาท เฟื่องฟู คึกคัก มีพลังอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ขบวนการประชาสังคมเข้มข้น ที่ด้านหนึ่งยกระดับพัฒนาการต่อสู้ของตนขึ้นสู่เป้าหมายระดับนโยบาย และอำนาจรัฐในระดับต่างๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งมุ่งลงสู่การพัฒนาในระดับพื้นฐานประสานเชื่อมกับขบวนประชาคมชุมชนท้องถิ่น ที่ด้านหนึ่งก็ยกระดับเนื้อหาการทำงานพัฒนาที่เชื่อมโยงสู่รัฐและนโยบายแห่งรัฐมากขึ้น เช่น กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตามแบบฉบับของชาวบ้าน “ไม้เรียง” อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่นำโดย นายประยงค์ รณรงค์ เป็นต้น ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการระหว่างสองสายธารของการขับเคลื่อนทางสังคมในระดับพื้นฐาน ชุมชน ท้องถิ่น เริ่มเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมทำงานขับเคลื่อนสังคมร่วมกันตัวอย่างภาคประชาสังคมได้เข้าไปขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องในหลายครั้ง เช่น วิกฤตที่เกิดขึ้นดังตัวอย่างที่จะยกให้เห็นว่าองค์กรภาคประชาสังคมได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จนทำให้วิกฤตการณ์บรรเทาและส่งผลดีขึ้น

ตัวอย่างที่ 1 วิกฤตการณ์โรคเอดส์ซึ่งนำไปสู่การรวมตัวของภาคประชาสังคม ในนามว่า “คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์” ซึ่งมีองค์กรสมาชิกทั้งสิ้น 51 องค์กร ในภาคธุรกิจ มีการรวมตัวกันของบริษัทเอกชนกว่า 100 บริษัท เพื่อรวมตัวกันสร้างความเข้าใจและป้องกันโรคเอดส์

ตัวอย่างที่ 2 วิกฤตการณ์การจราจรในกรุงเทพฯ ได้นาไปสู่การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่รู้จักกันดีในนามว่า “จส.100” เพื่อรวมกันแจ้งข่าวการจราจรในเขตกรุงเทพฯ

ตัวอย่างที่ 3 วิกฤตการณ์ขยะล้นเมืองเชียงใหม่นำไปสู่การคัดค้านของชาวบ้านที่ไม่ยอมให้เทศบาลนครเชียงใหม่นำขยะมาทิ้งใกล้ชุมชนของตนเองจนต้องกองทิ้งข้างถนนเป็นจำนวนมากทั่วเมืองเชียงใหม่ ซึ่งลักษณะนี้นับว่าเป็นประชาสังคมเพราะประชาชนลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของชุมชนของตนเอง

จากวิกฤตการณ์ต่างๆ นี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาและบรรเทาวิกฤตการณ์ให้ลดน้อยลง พัฒนาการของความเป็นประชาสังคมไทยจะยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเพื่อทำให้แนวทางการพัฒนาดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรภาคประชาสังคมในทุกระดับต้องแสวงหา

เครือข่ายหรือแนวร่วมในการขับเคลื่อน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558) รวมทั้งทำการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบถึงปัจจัยในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพของเครือข่ายภาคประชาสังคม การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT Analysis) และการพัฒนาบุคคลากรทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ

ฉะนั้นทุกภาคส่วนควรจะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาประเทศและเป็นหูเป็นตาให้กับรัฐบาลในการรับรู้รับทราบปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางที่ผู้นำและรัฐบาลเองจะต้องนำไปจัดทำแผนหรือนโยบายเพื่อตอบโจทย์ให้กับภาคประชาชนเพื่อสนองตอบต่อความต้องการและเป็นการแก้ไขปัญหาที่ถูกช่องทางเหมือนกับหมอที่ต้องจ่ายยาให้ถูกกับโรคผู้ป่วย เช่นกัน รัฐเองก็ต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ถูกทิศถูกทาง การกำหนดกฎหมายหรือกฎระเบียบต่างๆ ต้องมองในมุมกว้างๆ มองบริบท ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศของตนว่ามีสภาพแวดล้อมเป็นเช่นไร ไม่ใช่เพียงเพื่อต้องการให้เกิดความทันสมัยความเป็นสากลแล้วจะเกิดศักยภาพน่าเชื่อถือบางอย่างอย่าลืมว่าเมื่อนำเอาของเขามาแล้วมันไม่สามารถพัฒนาหรือเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ควรจะยกเลิกหรือเอาออกเสียเพราะที่ผ่านมาท่านก็ได้เห็นแล้วว่ามันไม่สามารถทำให้ประเทศจะเดินหน้าไปได้ ฉะนั้นคิดว่าถึงเวลาที่พลังประชาสังคม จะมีบทบาทมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาประเทศร่วมกัน โดยผู้นำเองต้องเปิดใจ เปิดรับข้อมูลข่าวสาร รับรู้ปัญหา ความต้องการของภาคประชาชน เปิดตาท่านให้กว้างขึ้น ให้มองว่าปัญหาของประชาชนคือปัญหาใหญ่เพื่อเป็นการลดช่องว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันแก้ไขปัญหา รัฐเองก็อย่าคิดว่าจะเสียผลประโยชน์ ขาดทุน หรือไม่ได้กำไร ท่านคิดผิด อย่าลืมประชาชนส่วนใหญ่ คือ ปัญญาชน เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความเข้าใจและเข้าถึงง่ายที่สุด

การพัฒนาไม่ใช่พัฒนาเฉพาะในส่วนที่เป็นเมืองส่วนที่จะหาผลประโยชน์ให้กับตนและพวกพ้องเท่านั้น การพัฒนามันต้องเกิดความสมดุลทุกภาคส่วน ในส่วนที่เป็นชนบทหรือฐานราก ในประเทศไทยถือว่ามีมากที่สุด รัฐควรมุ่งเน้นในการพัฒนาในตรงจุดนี้ด้วยเพราะฐานรากที่สำคัญของคะแนนเสียงมาจากฐานรากชนบทที่มีจำนวนมากที่สุดของประเทศ เพราะถ้ารัฐหรือผู้นำไม่ให้ความสำคัญเขาก็พร้อมที่จะลุกขึ้นมาปกป้องศักดิ์ศรีของเขาได้ทุกเมื่อเช่นกัน เพื่อเป็นการสนองตอบนโยบายของภาครัฐปัจจุบันในการเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่ เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อปรับแก้จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้

ประเทศไทยที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ยุคแรก ขอเรียกว่า “ประเทศไทย 1.0” เน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น ยุคสอง ขอเรียกว่า “ประเทศไทย 2.0” เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น และปัจจุบัน (2560) จัดอยู่ในยุคที่สาม ขอเรียกว่า ”ประเทศไทย 3.0” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขายส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น แต่ ไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง อยู่อย่างนี้ไม่ได้ ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ยุคที่สีให้รหัสใหม่ว่า “ประเทศไทย 4.0” ให้เป็นเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) มีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน 5-6 ปีนี้ คล้ายๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา “A Nation of Makers” อังกฤษ “Design of Innovation” อินเดีย “Made in India” หรือ ประเทศเกาหลีใต้ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “Creative Economy”

บทสัมภาษณ์ของสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559) ด้วยความมุ่งมั่นของรัฐบาล โดยนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ "Value–Based Economy" หรือ "เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม" โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า "โภคภัณฑ์" ไปสู่สินค้าเชิง "นวัตกรรม" เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

ดังนั้น "ประเทศไทย 4.0" จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง

การพัฒนาประเทศภายใต้โมเดล ถวิล อรัญเวศ (2560) "ประเทศไทย 4.0" จะสำเร็จใช้แนวทาง "สานพลังประชารัฐ" เป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการบันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรือ งานวิจัยต่างๆ โดยการดำเนินงานของ "ประชารัฐ" กลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคลัสเตอร์ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์ การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ และกลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศภายใต้ "ประเทศไทย 4.0" เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน บวรเทศารินทร์ (2560) ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด "ประชารัฐ" ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนาและบุคลากรทั้งในและระดับโลก

บทสรุป

ขบวนการภาคประชาสังคมที่ผ่านมาทำให้ผู้นำได้เล็งเห็นแล้วว่ามีอำนาจและมีพลังขนาดไหนในการรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของกลุ่มตนเองทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการประกาศให้ภาครัฐหรือผู้นำได้ทราบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความยากจน ขาดแคลน ได้รับความเดือดร้อนจริงๆ จึงได้เกิดการรวมกลุ่มหรือเกิดกลไกในการขับเคลื่อนที่ทำให้ประชาชนเหล่านั้นต้องออกมาเพื่อเรียกร้องในสิทธิของตนเอง ปัญหาจะไม่เกิดถ้ารัฐเข้ามาแก้ไขอย่างจริงจังไม่ใช่วัวหายแล้วล้อมคอก รัฐควรมีแนวทางหรือวิธีการป้องกัน เพื่อสร้างสังคมไทยให้มีความน่าอยู่ เกิดความสงบมากยิ่งขึ้น อย่าพยายามสร้างชนชั้นให้เกิดขึ้นภายในสังคม หรือการใช้ "ธนานิยม" เพียงอย่างเดียวรวมถึงการวินิจฉัยโรคหรือหาวัคซีนป้องกันให้ถูกกับโรคที่เป็นปัญหาต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น และที่สำคัญอย่าลืมว่าพลังภาคประชาสังคมนั้นมีมากกว่า ถึงแม้รัฐเองจะมีพลังกฎหมายก็ตาม แต่ถ้าประชาชนลุกฮือขึ้นมาพลังกฎหมายก็ไม่สามารถต้านทานพลังภาคประชาสังคมได้ ดังมีบทเรียนกับ

เหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว เช่นช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และการออกมาประท้วงของกลุ่มเสื้อหลากสี ล้วนแล้วแต่คือพลังภาคประชาสังคมทั้งสิ้น อย่าให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย และเกิดความสูญเสียและเพื่อให้ภาคประชาสังคมเกิดความเข้มแข็งและนโยบายของรัฐสามารถดำเนินการไปด้วยสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายทุกภาคส่วนควรร่วมด้วยช่วยกันในการที่จะพัฒนาประเทศอย่างจริงจังเพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นที่จะไม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *ตีแผ่เมกะโปรเจกต์: เรื่องใหญ่ใกล้ๆ ตัว*. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.

คณิน บุญสุวรรณ. (2548). *ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ชัยวัฒน์ สถาอนันท์. (2549). *อารยะขัดขืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ดนัย ไชยโยธา. (2548). *การเมืองและการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เดโช สวนานนท์. (2537). *พจนานุกรมศัพท์การเมือง*. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.

ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์. (2555). การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475: การปฏิวัติที่ถูกนิยามใหม่ The Changing of the ruling in 1932: The new definition revolution. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, *31*(3), 39.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2520). *ระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ธีรยุทธ บุญมี. (2547). *ประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

ประเวศ วะสี. (2536). *แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานุภาพและวิชชา*. กรุงเทพฯ: โกมลคีมทอง.

วันชัย ตันศิริ. (2548). *วิวัฒนาการของบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2524). *ประชาธิปไตย: แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2558). *คู่มือสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). *การเมืองของพลเมือง: สู่สหัสวรรษใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ถวิล อรัญเวศ. (2560, 31 พฤษภาคม). *ไทยแลนด์ 4.0 คืออะไร*. สืบค้นจาก http://thawin09.blogspot.com/2017/05/thailand-40.html-data-ไทยแลนด์ 4.0 คืออะไร.

บวร เทศารินทร์, (2560, 19 กรกฎาคม). *ประเทศไทย 4.0 อะไร ทำไม อย่างไร*. สืบค้นจาก http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223-data-ประเทศไทย 4.0 อะไร ทำไม อย่างไร.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559, 2 พฤษภาคม). *ไขรหัส "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง*. สืบค้นจาก http://www.Thairath.co.th/content/613903.

เกษฎา ผาทอง. (2559, กรกฎาคม-ตุลาคม). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมไทยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. *วารสารธรรมทรรศน์*, *16*(2), 256-257.

Copeland, L. & Lamm, L. (1985). *The World's Great Speeches*. (2nd ed.). New York : Dover.